

‘Ik wil in geen enkel ander lichaam wonen dan in het mijne’

‘De wereld is een schouwtoneel, elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel.’ Ten tijde van Joost van den Vondel waren het op en naast de planken doorgaans mannen die met de mooiste rollen en delen gingen lopen. Dat is vandaag wel even anders. De komende maanden eisen straffe vrouwen hun plek op het podium op. De performers en choreografes Lisbeth Gruwez en Kate McIntosh bijvoorbeeld, die elk met een dansvoorstelling in première gaan. Een dubbelgesprek over Hemingway, kwantumfysica, de Meir en niet bewegen.

Sarah Vankersschaever

‘Als je in het buitenland vertelt dat je performer bent, hebben ze ongegeneerd medelijden met je. Laat je dat in Brussel in een gesprek vallen, dan ben je vertrokken voor uren bewonderende en geïnteresseerde vragen.’ De Nieuw-Zeelandse choreografe en performer Kate McIntosh weet waarover ze het heeft. Ze danste bij verschillende internationale compagnies om uiteindelijk in Brussel te belanden. Ze beslist nu al meer dan tien jaar dat ze hier blijft.

De Kortrijkse danseres en choreografe Lisbeth Gruwez woont en werkt in Antwerpen. Maar de twee moeten elkaar al vaker tegen het lijf gelopen zijn want de ontmoeting verloopt met veel gezoen en gelach. Tot het stil wordt en ze zich realiseren dat er nog vragen waren.

Jullie lijken met jullie nieuwe voorstelling allebei een bocht van 180 graden te maken in jullie werk. Kate weg van de taal, naar het lichaam toe en Lisbeth weg van het lichaam, naar het woord toe. Klopt dat?

Kate McIntosh: ‘Nou, wat mijn werk betreft, klopt het wel. Ik ben tot nu toe altijd bezig geweest met de materialiteit van objecten of zelfs van woorden en dat vertaalde zich op het podium doorgaans in performances met veel tekst. Maar met *Untried untested* wilde ik heel bewust het lichaam als een object benaderen. Welke structuur heeft het? Wat kun je er allemaal mee doen?’

Lisbeth Gruwez: ‘Voor mij ligt het anders. Ik vertrek altijd vanuit het lichaam of vanuit een fysiek concept. Zo ook voor *It’s going to get worse and worse and worse, my friend*, een voorstelling waarin ik de kunst van het spreken en dus van het gesproken woord ontleed. Het gaat me niet zozeer over wat iemand zegt in een toespraak, maar over de manier waarop het lichaam die speech beleeft. De extase.’

Is gesproken en geschreven taal voor een choreograaf of danser een hulpmiddel voor de taal van het lichaam?

Lisbeth: ‘Als dat zo zou zijn, zou dat betekenen dat het woord ondergeschikt is aan het lichaam. Dan zou taal me nooit dermate kunnen fascineren dat ik er een voorstelling rond maak. Het zijn voor mij evenwaardige partners: beweging beïnvloedt de manier waarop we taal zien. Neem nu het Engelse werkwoord *to rant*, dat aan de basis ligt van mijn nieuwe voorstelling. Het betekent ‘op een agressieve manier over iets spreken of je opvatting over een bepaald onderwerp gedurende een lange tijd op een zeer passionele manier verdedigen’. Fysiek houdt het in dat je bezeten raakt door je eigen roepen en door de emoties die opwellen. Je voelt als het ware het geweld doorheen de woorden: de taal valt aan.’

Kate: ‘Ik ben me pas vragen beginnen stellen bij taal op het moment dat ik aan mijn eerste voorstelling werkte. Ik realiseerde me dat ik niet precies wist wat woorden doen. Als je danst, weet je welke energie je lichaam uitdraagt, welke beelden je maakt en hoe je je voelt. Woorden daarentegen kunnen een heel andere uitwerking hebben, ze kunnen mis begrepen worden, je kunt het bereik van je woorden verkeerd inschatten. Je kunt ook bewust liegen. Taal en beweging zijn verschillend, maar daarom niet onder- of bovengeschikt.’

Krijgen jullie soms de commentaar dat jullie werk vrouwelijk is?

Kate: 'Nooit.'

Lisbeth: 'Neen, en ik geef er ook niet om: mijn werk gaat niet over gender. Je brengt een personage en vaak blijkt het geslacht ervan inwisselbaar. Ik zou mezelf trouwens graag een 'wo-man' noemen en de man in elke vrouw een duidelijke plaats geven.'

Kate: 'Die eerste lezing vind ik niet belangrijk, namelijk in welke mate iets autobiografisch is, of je het hebt over je eigen vrouw- of mannelijkheid of zelfs seksualiteit. Gebeurt dat wel, dan loop je het risico dat gender of zelfs geaardheid de andere lagen verdringt. Seksualiteit op een podium wordt problematisch zodra ze onbedoeld informatie verloren laat gaan.'

En naast het podium?

Kate: 'Naast het podium maakt het me niet uit en die houding deelt zowat iedereen. Gelukkig maar, ik zou niet in een sector kunnen werken waar man, vrouw, hetero of holebi niet als gelijkwaardig behandeld zouden worden. Mijn moeder was wetenschapster en ze heeft een leven lang moeten vechten voor geloofwaardigheid, enkel omdat ze vrouw was. Ze kon daar erg bitter over zijn.'

Is het daarom dat veel van jouw voorstellingen over wetenschap gaan?

Kate: 'Ja, toch wel. Mijn vorige voorstelling, *Dark matter*, ging over kwantumfysica en dat onderwerp komt voort uit mijn fascinatie voor wetenschap en de drang om te weten. De gedachte dat ik het nooit allemaal zal vatten, maakt me allesbehalve bang of triest. Het is het zoeken en ontdekken dat me voldoening geeft, precies wat ik bij mijn moeder zag.'

Zo zie je dat er toch vaak persoonlijke elementen in voorstellingen sluipen. Waarom reageren veel kunstenaars dan allergisch op de vraag of een werk autobiografisch is?

Lisbeth: 'Vaak zijn die persoonlijke elementen niet duidelijk op het podium, net om de kunstenaar te beschermen. Uitleggen maakt het allemaal erg kwetsbaar. Bij veel dansers en choreografen is vooral de eerste voorstelling een soort van zelfportret want vaak heb je jaren samengewerkt met andere kunstenaars. De eerste keer dat je aan een eigen voorstelling werkt, voel je die vrijheid als een uitnodiging om het over jezelf te hebben. Mijn eerste voorstelling ging bijvoorbeeld over vallen, 'leap into the void', zeg maar. Dat was hoe ik me toen voelde: het zwarte gat, geen kunstenaar die duidelijk wist hoe het moest. Dus werkte ik rond die leegte en de plotse verantwoordelijkheid: ik beeldde me in hoe het was om van een kantoorgebouw te springen. Je carrièresprong als een vrije val: niet weten hoe diep en of het zou lukken. En die gedachte omzetten in een fysieke val.'

Kate: 'Mijn solo *Almost natural* ging over vrouwelijkheid, iets waar ik destijds mee worstelde. Wat is 'een natuurlijke vrouw'? Hoe ziet een vrouw zichzelf? Hoe ziet het publiek haar? Wat hoor je als vrouw wel en niet te doen? Ik beeldde me de meest onnatuurlijke vrouw in en dacht aan een van die meisjes uit een Las Vegas-show. Dus stond ik op scène met een glitterkostuum en modder op mijn armen, leugens te verzinnen over zwangerschap.'

Lisbeth: 'Kwetsbaar wordt het vooral als zo'n voorstelling uit de theatercontext wordt gerukt. Neem nu *Quando l'uomo principale e una donna*, de voorstelling van Jan Fabre waarin ik naakt in olijfolie dans. Daarvan vind je ondertussen foto's terug op sites waar je liever niet op staat.'

Hoe heb je die periode bij Jan Fabre trouwens ervaren?

Lisbeth: 'Als een zeer rijke periode, ook al hadden we veel conflicten. Hij stuwde mij verder: 'als je denkt dat je moe bent, dan kun je eigenlijk nog verder', die gedachte. Hij perste er alles uit. We hebben mooie dingen gemaakt samen en daar ben ik trots op.'

Jonge dansers ervaren vaak druk van de grootmeesters die hen zijn voorgegaan. De vraag 'kunnen we nog iets zinvol en origineels aan de dansgeschiedenis toevoegen?' verlamt hen.

Lisbeth: 'Maar je moet helemaal niet origineel zijn! Dans is de jongste kunstvorm, hoe kun je je dan door haar geschiedenis geïntimideerd voelen? Als je je daardoor laat verlammen, moeten we allemaal stoppen met kunst maken.'

Kate: ‘Zowat iedereen laat zich bovendien inspireren door andere kunstenaars en dat is niet erg. De meeste mensen hebben toch niet door welke invloeden in je voorstelling zitten (*lacht*). Ik denk dat we ons vandaag trouwens minder zien als een choreograaf die deel uitmaakt van een grotere beweging.’

Lisbeth: ‘En die vrijheid zouden jongeren net moeten grijpen. We hebben die jonge generaties dansers en choreografen nodig om de danskunst te laten evolueren. Ze moeten er gewoon voor gáán! Dus fuck originaliteit, elke geest is uniek.’

Maar ook jullie worden toch geconfronteerd met de basistwijfel die aan elke nieuwe voorstelling vooraf gaat? Wat wil ik op een podium aan het publiek vertellen en op welke manier wil ik dat doen?

Lisbeth: ‘Klopt, maar in het Duits is er een mooie zin: ‘Man denkt nimmer nur an das Eine’. Mensen bekijken onderwerpen altijd vanuit een nieuwe invalshoek en komen daardoor steeds tot andere inzichten. Dat is een geruststellende gedachte.’

Kate: ‘Als danser moet je niet altijd de ambitie hebben om het lichaam opnieuw uit te vinden. Het gaat meer om het vinden van nieuwe manieren om in dat huis te wonen, om na te gaan hoe je het op een andere manier kunt ervaren. Dat kan beginnen bij zoiets als respect: je kunt de wereld en je lichaam zien als een gebruiksvoorwerp, of je ervan bewust worden dat zelfs hout een levende structuur is.’

Jullie zijn al even bezig. Hoe kijken jullie terug op jullie opleiding?

Kate: ‘Mijn klassieke dansopleiding heeft me veel over mijn lichaam geleerd: ik weet heel goed hoe het functioneert, hoe de spieren liggen en wat het wel en niet kan. Maar ik heb wel mijn twijfels over zo’n klassiek parcours. Ik noem het ‘het leger voor meisjes’. Ze hebben me veel onzin wijsgemaakt, zoals de idee dat je mooi moet zijn op het podium en dat het publiek je graag moet hebben. De dag dat ik me van die gedachte losmaakte, voelde als een bevrijding.’

Lisbeth: ‘Op het S.I.B. hadden we veel danstraining maar mijn honger naar lectuur werd er onvoldoende gestild. Die ‘food for thoughts’ ging ik’s avonds zoeken in voorstellingen en in boeken. Maar ik ben erg blij met wat ik er geleerd heb: wanneer ik nu een voorstelling maak, weet ik precies welke lijnen en structuren ik moet grijpen om de ruimte onder controle te krijgen.’

Kate: ‘Het klopt dat een opleiding de fundamenten legt. Op de duur vergeet je wel eens dat wat je weet, niet zo evident is. Niet iedereen is zich zo bewust van zijn lichaam als een danser of choreograaf.’

Lisbeth: ‘Wanneer ik bijvoorbeeld ga winkelen op de Meir, doe ik niets liever dan met mijn winkeltassen in het midden van de straat razendsnel van het ene punt naar het andere punt lopen. De bedoeling is dat ik niemand raak, maar ook niet te veel van mijn baan afwijk. Daardoor moet ik mijn romp draaien en mijn lijf bewegen om mensen te ontwijken. Die mensen worden dan als kleine bommetjes die ontploffen zodra ik ze zou aanraken (*lacht*). Heerlijk. Net een videospelletje.’

Kate (schatert): ‘Jij bent gevaarlijk!’

Lisbeth: ‘Toch als ik winkel. Maar op die momenten weet ik zeker: ik wil in geen enkel ander lichaam wonen dan in het mijne.’

Kate: ‘In principe zou iedereen op school die basisbewustwording van het lichaam moeten meekrijgen. Ik vraag me soms af wat niet-dansers over hun lichaam denken en of ze zich er wel bewust van zijn. Of dankbaar: ‘God, thank you for this body’ (*schatert*).’

Zien jullie de toekomst dan somber in? Want, om het met de titel van Lisbeths voorstelling te zeggen, ‘it’s going to get worse and worse and worse, my friend’.

Kate: ‘Helemaal niet. Het is niet omdat mijn lichaam ouder wordt dat ik ophoud met leren. Dat willen weten is mijn drijfveer. Ik ben niet zo geïnteresseerd in het maken van voorstellingen omdat ik er mijn brood mee verdien of omdat dit nu eenmaal is wat ik doe. Ik

wil weten wat ik er mee kan: waartoe kan het mij en een ander aanzetten? Mijn leerkrachten vertelden me dat kunst op zichzelf volstond. Maar dat esthetische niveau voldoet niet voor mij. Het moet altijd gelinkt blijven met inzicht en kennis.'

Lisbeth: 'Alles begint met zoeken. Voor mij betekent dat de beweging vinden die alles zegt. Zoals de schrijver Hemingway met de zin 'It's cold up here, Bill': veel zeggen met weinig woorden, of in mijn geval bewegingen. Eén woord, één beweging.'

Kate: 'En misschien is die beweging wel gewoon neerliggen op de grond. Of stilstaan.'

Lisbeth: 'De toekomst ziet er allesbehalve somber uit.'